

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALAR NUTQINI M. MONTESSORI METODIKASI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Kamolova Dinora Sultonmurod qizi

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi

Buxoro Davlat Universiteti birinchi bosqich magistranti.

Tel: 941304834. E-mail: kamolovadinora878@gmail.com

Avezov Sobit Safarovich

Ilmiy rahbar. Falsafa fanlari doktori dotsent.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14204050>

Annotatsiya. Mariya Montessori 20-asrning ajoyib o'qituvchisi bo'lib, u bolalarning erta rivojlanishi uchun noyob usulni ishlab chiqdi. Uning yondashuvi bolaning mustaqilligi, qiziquvchanligi va har tomonlama rivojlanishini rag'batlantiradigan maxsus shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan edi. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning nutqini rivojlantirishda M. Montessori metodikasining ahamiyati va samaralari haqida batafsil ma'lumot keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Montessori usuli, Montessori usulining neyrofiziologik asoslari, nutqni rivojlantirishda hissiy muhitning roli.

SPEECH OF PRESCHOOL CHILDREN DEVELOPMENT ON THE BASIS OF M. MONTESSORI METHODOLOGY

Abstract. Maria Montessori was an outstanding teacher of the 20th century, who developed a unique method for the early development of children. His approach was aimed at creating special conditions that encourage the child's independence, curiosity and all-round development.

This article provides detailed information about the importance and effects of M. Montessori's methodology in the development of speech of children of preschool age.

Key words: Montessori method, neurophysiological basis of Montessori method, role of emotional environment in speech development

РЕЧЬ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ РАЗРАБОТКА НА ОСНОВЕ МЕТОДОЛОГИИ М. МОНТЕССОРИ

Аннотация. Мария Монтеessori была выдающимся педагогом 20 века, разработавшим уникальную методику раннего развития детей. Его подход был направлен на создание особых условий, способствующих самостоятельности, любознательности и всестороннему развитию ребенка. В данной статье представлена подробная информация о значении и влиянии методики М. Монтеessori на развитие речи детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: метод Монтеessori, нейрофизиологические основы метода Монтеessori, роль эмоциональной среды в речевом развитии.

KIRISH

Mariya Montessori 20-asrning ajoyib o'qituvchisi bo'lib, u bolalarning erta rivojlanishi uchun noyob usulni ishlab chiqdi. Uning yondashuvi bolaning mustaqilligi, qiziquvchanligi va har tomonlama rivojlanishini rag'batlantiradigan maxsus shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishda Montessori usuli e'tibor qaratadigan asosiy jihatlardan biridir. Maxsus tanlangan materiallar va mashqlar so'z boyligini boyitish, izchil nutq va fonemik eshitishni rivojlantirishga yordam beradi.

Mariya Montessori o'ziga xos pedagogik tizimni ishlab chiqdi, u uzoq yillar davomida erta bolalik rivojlanishi sohasidagi eng samarali tizimlardan biri bo'lib qolmoqda. Uning maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishga yondashuvi tabiiy ta'lim jarayonlarini chuqur tushunishga va maxsus rivojlanish muhitini yaratishga asoslangan.

Nutqni rivojlantirish uchun Montessori usulining asosiy tamoyillari:

- *Tanlov erkinligi*: bola mustaqil ravishda material va vazifalarni tanlaydi, bu uning ichki motivatsiyasi va qiziqishini uyg'otadi.

- *Tayyorlangan muhit*: Atrof-muhitning sensorli, vosita va kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish uchun maxsus ishlab chiqilgan turli xil materiallarga boyligi.

- *Mustaqil ish*: Bolalar kuzatuvchi va yordamchi vazifasini bajaradilar va kattalar rahbarligida mustaqil ishlashni o'rganadilar.

- *Ketma-ketlik*: Materiallar mantiqiy ketma-ketlikda taqdim etiladi, bu esa bolaga asta-sekin yangi bilim va ko'nikmalarni o'rganish imkonini beradi.¹

Montessori usuli nutqni rivojlantirishga qanday yordam beradi:

- *Fonemik ongni rivojlantiradi*: maxsus tovushli o'yinlar va mashqlar bolalarga nutq tovushlarini ajratishga yordam beradi, bu esa savodxonlikni o'zlashtirish uchun asosdir.

- *So'z boyligini boyitadi*: Turli materiallar va tashqi dunyo bilan o'zaro aloqalar bolaning so'z boyligini kengaytirishga yordam beradi.

- *Muvofiq nutqni rivojlantiradi*: Mustaqil hikoyalar, voqealarni takrorlash va tasvirlashni rag'batlantirish izchil nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

- Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish: birgalikdagi faoliyat jarayonida boshqa bolalar va kattalar bilan o'zaro munosabatlar muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.²

Nutqni rivojlantirish uchun Montessori materiallariga misollar:

- *Shovqinli qutilar*: eshitish idrokini rivojlantirish va turli tovushlarni farqlashga yordam beradi.

- *Qo'pol harflar*: taktil rivojlanishiga va alifbo harflari bilan tanishishga yordam beradi.

- *Ovozli o'yinlar*: so'zlarning tovush tarkibini o'zlashtirishga va fonematik ongni rivojlantirishga yordam beradi.

- *Rasm kartalari*: hikoyalar va tavsiflarni yozish uchun ishlatiladi.³

Nutqni rivojlantirish uchun Montessori usulidan foydalanishning afzalliklari:

- *Tabiiy rivojlanish*: bola majburlashsiz, o'z tezligida rivojlanadi.

- *Ijobiy motivatsiya*: Mashg'ulotlar o'yin tarzida o'tkaziladi, bu esa bolaning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

¹ www..klex.ru.nrs-Mariya Montessori"Deti-drugie.Chast1-3"

² "Mariya Montessori metodikasini qo'llash orqali bolalarning mayda motorikasini takomillashtirish" N.Yu.Boboqulova Magistrlik dissertatsiyasi 2020 yil

³ Boboqulova, N. (2021). MAKTABGACHA TALIM YOSHIDAGI BOLALARNI TARBIYALASHDA MARIYA MONTESSORI METODIKASIDAN FOYDALANISH. Academic research in educational sciences, 2(4), 1231-1235.

- *Har tomonlama rivojlantirish*: Nutqni rivojlantirish boshqa muhim ko'nikmalarni rivojlantirish bilan parallel ravishda boradi: nozik vosita qobiliyatlari, mantiqiy fikrlash, diqqatni yanada yaxshilaydi.

- *Individual yondashuv*: texnika har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga oladi va rivojlantiradi.⁴

Montessori metodikasi butun yillar davomidan ko'plab mamlakatlar tomonidan tan olingan va bugunga qadar samara berib kelayotgan eng yaxshi metodikalardandir. Hatto YUNESKO ham Montessorini tan olgan va eng yaxshi o'qituvchilaridan deb e'tirof etgan.

Bola nutqini rivojlantirishda Montessori metodidan foydalanish juda yaxshi samara beradi va men bu metodikani nafaqat o'qituvchi va tarbiyachilar, balki, ota-onalar ham o'rganib olsalar maqsadga muvofiq bo'ladi deb hisoblayman.

XULOSA

Montessori usuli maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish uchun samarali vositalarni taklif etadigan bir metodika. Maxsus tashkil etilgan muhitni yaratib, bolaga tanlash erkinligini berish orqali biz unga tilni yanada rivojlantirish uchun mustahkam poydevor yaratishga yordam beramiz. Biroq, Montessori usuli nutqni rivojlantirishning mumkin bo'lgan yondashuvlaridan biri ekanligini unutmaslik kerak. Uning samaradorligi o'qituvchining kasbiy mahoratiga va har bir bolaning individual xususiyatlariga bog'liq.

Takliflar va qo'shimcha tavsiyalar:

- Ushbu metodikani barcha maktabgacha ta'lim muassasi tarbiyalanuvchilariga qo'llash ularda nutqning ravon va defektlarsiz bo'lishini ta'minlaydi;

- Bu metodikani barcha maktabgacha ta'lim muassalari tarbiyachilari va boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari ham o'rganishlarini va bazi nutqida kamchiligi bor bolalarga qo'llashlarini tavsiya qilardim;

- O'qituvchilar va tarbiyachilar majlislarda ota- onalarga bu metodika haqida, uning texnikasi va samaralari haqida ma'lumot berib o'tishlari maqsadga muvofiq deb hisoblayman.

REFERENCES

1. Yusufvna, B. N. (2021). Education in preschool educational organizations-the importance of using the maria montessor method in the process of education. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 589-594.
2. [www.klex.ru.nrs-Mariya Montessori"Deti-drugie.Chast1-3"](http://www.klex.ru.nrs-Mariya-Montessori%27Deti-drugie.Chast1-3%27)
3. <https://iknigi.net/avtor-mariya-montessori>
4. Yusupovna, N. B. (2022). MARIA MONTESSOR'S RECOMMENDATIONS FOR YOUNG TEACHERS TO DEVELOP CHILDREN'S LITTLE HAND MOTORCY. *International Academic Research Journal Impact Factor 7.4*, 1(1), 44-
5. Boboqulova, N. (2021). MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNI TARBIYALASHDA MARIYA MONTESSORI METODIKASIDAN FOYDALANISH. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 1231-1235.

⁴ Yusupovna, N. B. (2022). MARIA MONTESSOR'S RECOMMENDATIONS FOR YOUNG TEACHERS TO DEVELOP CHILDREN'S LITTLE HAND MOTORCY. *International Academic Research Journal Impact Factor 7.4*, 1(1), 44-

6. Boboqulova, N. Y. (2022). MARIYA MONTESSORI METODIKASI ASOSIDA BOLALAR MAYDA MOTORIKASINI RIVOJLANTIRISH QOIDALARI VA TAMOYILLARI. Eurasian Journal of Academic Research, 2(3), 460-463.
7. Yusufvna, B. N. (2022). THE IMPORTANCE AND IMPORTANCE OF MARIA MONTESSOR METHODOLOGY IN THE DEVELOPMENT OF LITTLE MOTORCY IN ADOLESCENT CHILDREN. INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE, 1(1), 23-28.
8. "Mariya Montessori metodikasini qo'llash orqali bolalarning mayda motorikasini takomillashtirish" N.Yu.Boboqulova Magistrlik dissertatsiyasi 2020 yil
9. "Ijtimoiy hamkorlik asosida talabalarning pedagogik tayyorgarligini takomillashtirish" H.Abjalova Xalq ta'limi 6 son 46-bet
10. Montessori usuli: «Bolalarning uylarida» bolalar ta'limi uchun qo'llaniladigan ilmiy pedagogika, muallif tomonidan qo'shimchalar va tuzatishlar kiritilgan . Nyu-York: Frederik A. Stokes kompaniyasi. 12 - dekabr,2012-yil .